

K.T.

Unîversîteya Artuklûyî ya Mêrdînî
Enstîtuyê Ziwananê Ganîyanyê Tirkîya
Şaxê Mayzanistê Ziwan û Kulturê Kurdan

Projeyê Lîsansê Berzî yê Bêtezî

RÊNÇBER EZÎZ SER O ÇEND QALE

Sevim SARI

14721045

Şêwirmend

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Mêrdîn-2018

T.C

Mardin Artuklu Üniversitesi

Türkiye’de Yaşayan Diller Enstitüsü

Kürt Dili ve Kültürü Tezsiz Yüksek Lisans

Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Tezi

TEZİN /PROJENİN ADI

RÊNÇBER EZÎZ SER O ÇEND QALE

HAZIRLAYAN

Sevim SARI

14721045

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Mardin-2018

TEDEYÎ

Vateyo Verên	1
Destpêk	2
Özet	3
1-Rênçber Ezîz Kam o	4
2-Prode Biray Me	6
3-Tîya de Vano Se Vano	7
4-Wiso Wiso Wiris O	8
5-Tîya de Vano Se Vano?	9
6- Dilo dilo	10
7-Tîya de Vano Se Vano?	11
8-Birawo	12
9- Tîya de Vano Se Vano?	13
10-Çira	14
11-Tîya de Vano Se Vano?	15
12- Lorî Lorî	16
13-Tîya de Vano Se Vano?	17
14-Şuno	18
15-Tîya de Vano Se Vano?	19
Vateyo Peyîn	20
Çimeyî	21

VATEYO VERÊN

Neslo ki ma dima yeno ma mecbure ki ninan ra unsiuranan kultur xwi tewr biçimek hol biverdi. Zûwan tewr muhîmanek unsiurane kultur o. Însûn pey zûwan xwi ifade keno û pey zûwan esto. Eger ma qayilek se qijan xwi ra yew dinyaya bimena, bihuzur, rind û hol verdi se verecû mexnaye estbîyayîşe însûn da elemane ki role ki pil gene ma ne elamanan tewr hol bipaw. Zûwanê dadîyan ne elemanan ra tewr muhîm o.

Ez keyneke xwi Lorîn û lajê xwi Ronî ra zi zav spas kena û ninan ra zav hes kena. Mi xwi bi xwi vatî “Ez zûwanê dayikê xwi ri wayîrîye vejîyayîşî ra berpîrsîyar a. Çünke zûwane ma riske çinbîyayîşî di o. Vindabîyayîşe zûwanê mi dima qijan mi rûjek agêreyene û mi ra vanî ; “Daye ti çira wayîre zûwane ma nîvejîyaye ”... No wext na persira yew cewab mi nîbeno. No hiş ez hewni ra haye kerda. Yanî qijanê mi semede zere na xebat şîyayîş îlham mi da.

Ez Mamostaye xwi Doxan Karasu ra zi zaf spas kena. Ez pey kitabê ey “Na dinyad’ yo darê ma Rençber Ezîz” ra zav çî bunder bîya û mi no kitab ra zav istifade kerdi. Doxan Karasu lise de mamostaye mi bi. Sosyoloji di derse ma danî. Derse ey zav weş viyertî. Mamostaye ki zav erjaya yo. Ma hela ki wendekarê ey bî ey yew babet werte eşetene û qayil bi ki ma sere na babet de bifikir. Ma derse ey di zav çî bander bîyibi.

Ez qayila ki mamostayenan ki Lisansê Berzîyê Bêtezîye Kirdkî di xebetenyê û ma ra derse danî ez semede kedeyanê nînan ri zav zav sipas kena. Nînan semede kurdkî di xebatanê erjayan virazene. Ez qayila ki na mamostayan erjayan ra name yew mamostaye xwi vaci. O zi Mamoste Malmisanij o. Çünke Malmîsanij zi semede kirdkî zav zav qeda daya û zav zav xebatek erjaye viraştî. Diroka kirdkî di, tîrkî vanî ya “mihenk taşî” o zi ninan ra yew o.

Proje ödevimin amacı ana dilinde verdiği eserlerle yaşadığı toplumun sosyolojik analizini yaparak toplumsal sorunların çözümü olarak gördüğü bilinçli ve kimliğine sahip çıkan bir toplum özlemini folklorik öğelerle süslediği eserlerine taşıyan önemli bir denbeç olan Rêncber Eziz üzerine birkaç kelam etmektir. Gözleri görmeyen bir dengbêj olan Rêncber Eziz aydınlık iç dünyasının ışığıyla toplumsal, ekonomik ve siyasi sorunların kaynağı olarak gördüğü kimlik sorununu kılamlarına taşımıştır. Dilin, kültürün en önemli ögesi olduğundan hareketle ağırlıklı olarak Kürtçenin Kirdkî lehçesinde eserler vermiştir. Toplumsal sorunları yer yer mizahi yer yer trajedi- komik bir üslupla halka taşımıştır. Kendine özgü üslubuyla halkın her kesimine kendisini dinletmeyi bilmiştir.

Anadilim olan kirmanckiye hakim olabilmek adına başladığım yüksek lisansımın bitirme tezini halka mal olmuş önemli bir dengbeç olan Rêncber Eziz üzerine yapmak istedim. Halka mal olmuş önemli bir dengbejin tanıtılıp yaşatılmasının herkesin toplumsal bir sorumluluğu olduğu düşüncesinden hareketle naçizane birkaç kelam etmek istedim.

Yew qale filozofê Alman Martin Heîdegger esta, filozof vano; “Zûwan keyeyê estbîyayîşî o”. Yani Haîdegger tiya de vano ki; ma yew obje ra çi name da se, na obje pey e name estbena. Ma eşkenî vaji ki obje pey name û manaye virazîyena. Yanê nameye yew obje na obje ra vere yena. A semedi ra ma vaji ki pey zûwan dînyaye objeyan viraziyene na cirînayîş nibeno.

Komelan pey kultur xwi este. Zûwan zi unsuran qultir ra tewr muhîman o. Na fikir ra pey hereket rûj ra rûj qîymete zûwan yeno fehmkerdiş. Yew zûwan pey nuştîş estbeno. Eger halê nuştîyê yew zûwan nêbese aw zûwan çin beno. A semedi ra xebata ki semede zûwan cuwinayîş amede benê zav zav erjaye ye.

Semede na mewzû, xebatan cîgeyrayîş û xebatan akademik viraştîş zav muhim e. Seranan peyin de însûnan ki qîymete zûwanê xwi zanayenê û na mewzu de hîşe ninan vara-vara roşt beno bale xwi ser zûwane dadîyan danê. Tîya ra bihereqet qîymete zûwane dayikan yeno fehmkerdiş.

Kurdan cografyayek tewr hera di vilabîyî. No durum zi sere zûwan di xwi nawiteno. Kurdkî di panc lehçe estî. Herg lehçe zi mintika ra mintika zav bedelyene û xwi miyandi zav fekan ra meydan yenî. Ma na lehçeyanen û fekan ra zanayenî ki kurdkî yew zûwanê ki tewr dewlemend o. Kirdkî zi lehçeyanê kurdkî ra yew a. La çi heyfo ki na lehçe vera verayê vîndîbîyayîşî a. Na seranê peyin de semede kirdkî xebatan zedye yî. Kirdkî nuştîş erey dest pekerdibi. Na sebebi ra standart kerdîşe kirdkî zi erey mendo. No erey mendîş xwi zehmete no xebatandi nawneno.

Mi guşe xwi venge wijdane xwi sera na û kirdkî ser dest xebat pekerd. Mi xwi bi xwi vatî “ekse kirdkî çîn biyase na çînbiyayîş de herg yew însûn û herg yew Kurd berpîrsîyar o. No însûnûnan ra yew zi ez a.” Mi Lisansa Berzîya Bêtezî Kirmankî zi pey no hiş dest pekerdbi.

La ez zi ki kewta mîyan na xebat mi vîna ki na xebatak zaf zehmetînî a. No zi handikape zûwan o. Yanî dewlemediye zûwan yew durumo ki rinda la na dewlemendî zi hete zûwan stendert kerdişî di zehmete vejena.

Mi zûwane dadîye xwi yane kirdkî zanaynî la hete nuştîşî ra sanki ez hama newe bundere zûwane xwi bena. Çünke kirdkî zi sey lehçeyan binan mintikayan di ki xeber diyene zav zav bedelyena.

Yew qal esta, vanî; “Zûwan ganî yo.” Yanî zûwan kam mintika de xeberdiyase maneno na mintika. Yew zûwan kam cade xeberdîyese no zûwan hawaye e mintika nebate e mintika koyan, royan, wareyan e mintîqa ra mikat beno. Na ganiyane miyane e zûwan de mintîqa ra mintîqa şeheri ra şeherey dewê ra dewê ferq virazeno. Na durum zi zûwan dewlemend keno. La yewna mexnaye na qal zi esta na zi zaf mûhim a. Mademo ki zûwan ganî yo a qayde rûjek mergi zi ey ra esto. Na ki mara kewena emre zûwan pey hişmendîtîye derg kerdiş o.

Na fikir ma mûhîmîye zûwane dayîkan bena. Yanî însûn pey zûwane dayîkan hişe xwi şekil dano. A semedi ra zûwane dayîkan estbîyayîşe ma de zav zav mûhim o. Yanî zûwane ki ma dadîye xwi ra bunder benî ma pey no zûwan dinya ra ewnîyayenî.

Zûwane ki sey kirdkî nezdiye vinbiyayîşî ye, herg însûn semede ciwîyayîşê e zûwanan berpîrsîyar o.

Rênçber Ezîz Kam o?

Hunermend cuyê şarî di cayo ki mûhim geno. Rênçber Ezîz zi hunermendan şarî mîyan di yew hunermend di ki zav erjaye o. Çimeyo ki tede cuwîyayo yew çimeyo ki dewlemend o. Na çime dîroka xoverdayîşê Kurdan o.

Çolîg sarawedaritişê Şêx Seîd ra paştî dayîbi. Dewlet no sarawedaritişê ra dima no şar zav tersna o û serê na Çolîgijan di hinzar hawa weyin viraştî. Însûnan ki vere dewleti di ca gene na insûnan ri qariş nîbiyo. Cuyê na dis(hawa) însûnan bîmesele(!) û zerrîweşî vîyartî. La însunan ki ver dewleti di ca nîgirewtbi semedê zûwan û çandê xwi têkoşîn kerdî, destê dewleti ra hetaneki merg herg hewa nêheqê, texda û zulm dîyîbî. Komelnasîyê Çolîg pey na hal di şekil girewtî. Dewlet terso ki zerrî insûnan di viraştî na ters binê hîşmendîyê şarî di ca girewtî. Rênçber Ezîz zi wina yew ca di pîl beno. Mucadele û sarawedaritişê Şêx Seîd dapîre xwi ra bander beno.

Keyeyê Ezîz wextê sarawedaritişê Şêx Seîd di vere Şêx Seîd di ca girewtî. Na sarawedaritişî ri paştî dabi. Dinyayê Ezîz pey hîkayeyê tekoşîne Şêx Seîd şekil gena û pey na hîkayeyan pîl beno. Wexte ki çer serê beno çîmanê ey wedaryenî. Babîy Rênçber ewnîyenu ki çîmî ey rûji ra rûj wegîrîyayene ey semedê weş bîyayîş, vere yew cînîya şîfayox beno. Na cînî semedê çîmanê ey weş kerdîş pelê sayêbinerdî zereye çîmanê Ezîz feriknena. Na weşkerdiş ra çend rûj dima çîmê Ezîz vara xidar benî û yew menge ra pey kor beno. Na korbîyayîşî ra dima dinyayê Rênçber bedelyena. Kor biyayîşî ra dima hişê ey dewlemend beno û zav hîşger beno. Dinyayê eya tarî hetê huner tadîyena. Rûnîştîşî ra hes nîkeno. Gêren o, xeberî dayeno û guştarî keno... Pey bunderbîyayîş dinyayê xwi ya tarî zav roşt keno. Na roştîyî rûji ra rûj ver tadena hetê nasnameyeyî. Dinyayê xwi ya hîşgerî di çîyo ki teber ey di beno zav weş tehlîl keno. Hîşe xwi zelali di pey Kurdîyeyê xwi herqelyenu. Na herqelyayîş xwi pey deyîrunê xwi zûwane xwi ser ano. Hîşmendîyê Ezîz rûji ra rûj dewlemend bena. Hîs û hîşê ey pey deyîranê xwi insûnan di paye keno.

Darbeyê 12 Elulê ra dima dewlet texadaya ki sere Kurdan di virazena hîna zede keno. Kurdanan welatperwer û çepker pey deste dewlet zav tehda vînenî. Na insûnan îşkenceyo ki nîna fikre kes na îşkence vînenî. Zav insûnan dardêkenî. Zav insûnan zi devlet kişena û ti ra vanî; “faîlî meçhul”. Rênçber herg rûj yew xeberê mergî insûnan eşnaweno. Dinyayê ey di tehemulê neheqe û texda çinîbî. Pey na xeberane hem zav qexryeno hem zi mîlîtano ki semedê neheqe û têkoşîna azadîyê Kurdan zere ey di ciwiyeno hîdî hîdî teber vejîyayeno.

Pey na texda zûwane Ezîz endono(tewr) zav tuj beno. Dewlet û hemkaran dewlet rexne keno nînan di pey terzo mîzehi henekê keno. Dewlet vana; tu na deyîrî di (Way Way Nînna) “propogandayê Kurdî û komunîzm kerda” a semedi ra Rençbêr peyber(nezaret) kenî. No peyber kewtişî ra dima xwi bi xwi fikiryenu û semede Awrupa şîyayîş qerar dano. Şîyayîşê Awrupa ra verê Çolîg xwi pey di verdabi û Estembol şîyîbi. Qerar dayîşe şîyayîşê Almanya dima Çolîg şino û keyey xwi ra xatir wazeno. Na xatir waştişî ra dima hinî keyey xwi ra çewna nîvînenno. Almanya di xwira yew doruver virazeno. Cuyê hünerê ey tiya di raver şîna. Problemê komelkî, probleme azadîye Kurdan û kolonyalizm ser di deyiran virazeno. Hesret walatê(welat) xwi yanî hesretê Çolîgi zi derdane ey ser niyena. Hêsete Çolîg ser esera ki name ey “Dilo Dilo” a aye virazeno.

Şêxse Ezîz uslube ey ser tesir kena. Ezîz însûnan ra zav hes keno. Însûnan di xeberdayîş, pîyabîyayîş, fikrê însûn û fikrê xwi tîvernayîş ra keyfweş beno. Pey deyîrane xwi komelê xwi roşt keno. Pey suhbeta ki însûnan di keno pey na suhbetan hem fikre dinyayê xwi dewlemend keno hem halê Kurdan û kedkaran xwi ziwan ser ano. Ma eşkenî vaji ki qeyilû ki pey eserunan xwi hîşê şarî xwi dewlemend biko. No armencê xwi zi weş ca ano. Bîlhesa şarî Çolîg ser zav tesire ey esta. Neslanan ki ey dima yenî pey deyîranê ey meselanê komel persayîş kene. Deyîran Rênçber cuyê Kurdanan Çolîg ser semedê nasnamê xwi vînayîş di yew rolo ki xişn(pil) girewtibî.

La teyna semede Kurdîye xwi ney, e durumanê ki kedkaran, dewijan û karkeran ha tedeyî e zi pey hîşê xwi yo zelal weş vînenno, tehlîl keno û şare xwi roştiye kerdibî.

PIRO DE BIRAY MI

Ma rûmenî yî genî

Ma xebitênî yî şênî

Înî lacî kutikûn ma ra se vûnî

Piro de biray mi piro de!

Piro dedezay mi pirode!

Pîryedên biray mi pîryedên!

Pîryedên dezay mi pîryedên!

Cenderme-polesmepersên

Sikiyonetîm ra metersên

Tifîng xwi bigirên xwi dest

Piro de apê mi piro de!

Piro de keke mi pi ro de!

Pîryedên biray mi pîryedên!

Pîryedên dezay mi pîryedên!

Kirdûn Xarpêt gureto

Dîyarbekirpaytext o

Ma gureto hurrîyeto

Piro de apê mi piro de!

Lêxe bavê mi lêxe!

Lêxe kêke mi lêxe!

Kurdîstan cenêt kurdûn o

Êr ruêj cûmîyerdûn o

Wa cûmîyerd vîjmey dûn o

Piro de bîray mi pirodê!

Piro de dezay mi piro de!

Pîryedên biray mi pîryedê!

Pîryedên dezay mi pîryedên

Tîya de Vano Se Vano?

Na deyîrî di “ma” û vere ma di zi “ê” estî. “Ma” kedkarê ki heqe kedeyê xwi nîgenî, dewij feqîr û Kurdan e. Yanî wetînî(öteki). “Ê” zi ê ki kîşte sistem û dewleti di ca genî û pey emperyalizm û kapîtalizm yenî meydu ê yî. Deyîri di “ma” û “ê” nîyen pêveronayîş.

Cuyê Kurdan yew mucadelê yo. Kurdan vîzêri ra hetanê ewro semede çand û zîwanê xwi mûcadele kerdo. Dewlet yew heti ra zûwan û çandê Kurdan asimile kerda heta bîni ra zi niwaştene ki mintikaya ki Kurdan tede cuyenî raver şîyero. Kurd bîyayîş, fekîr bîyayîşi ri yew sebab o. Semede însûn bîyayîşi rî kîşte heq, kede, êdelet û seyyewbînanîye de ca girotiş û mûcadele kerdiş ganî yo.

Kapitalizm wayîr sermaye ra cîya kes raver şîru û yew cûya rind ra biramo niwaştene. Semede menfaate xwi û berdevame sermaye xwi icab keno ki kedkarî mehtace sermayedaran bibî ki bi kedeyê kedkaran rûje bi rûj hîna zaf dewlemend bibo. Dewîj, xebatkar û rençber şew û rûj xebitîyene zi sey kedeyê xwi heqê xwi negîni. Komelan bi kedeyê kedkaran awer şîni. La reyna zi caye kedkaran zerey komelan di cayo ki bêercaye yo. Mademo ki komel pey kede kedkaran virazene semede heq, huquq û raverşîyayîşê komelan gere na nêheke û bêedeletê bikedîni. Yew komel hetane ki warê kede, kedkar, dewîj, û rençberanê xwi nîvejîyeyo ê komeli di sewbînbîyayîş nîbeno. Ma zanayene ki eger yew komeli di kede kuweno bine lingansê ê komeli di demokrasi çînîka û sey dîktatorê idare bena. Na nehekê pey mûcadele qedîyena. Kedkari, karker dewîj qewet xwi bîyarî yew ca û somurjecîyan ra piro dayene. Xelasê Kurdan û kedkaran pey mûcadele bena.

Rênçber Ezîz verecu waziyetê Kurdan û kedkaran ra behs keno. Xelasê kedê û Kurdan yew mûcadeleyo ki bêters û bêcesaret bena. Rênçber pey na deyîr kedkaran û Kurdan dawetê mucadelê kerdo. İktidar û sermayê heqo ki barê ma ya pey weş ma nîdano. İktidarê kî faşistî semede berdevame xwi pey heq û huquq waştîş cay xwi ra nîleqenî. A semedi ra yew mûcadeleyo xişn(gird) hem azad bîyayîşe Kurdan hem zi heqe kede xwi girotişi ri lazim o.

Dîroka Kurdan dîroka kirkerdiş o. Kurdan bindesta dewletan di cuyenî. Kurdan dewletê xwi çînîka a semedira tim dewleti ra texda(Nêheqe, ezîyet) dîya. Na texda û bêseyyewbînanîye Darbeyê 12 Elulê ra dima vara vara zîyade bîya. Darbeyê 12 Elulê ra dima basqî yo ki ser çepkeran û Kurdan di virazyeya kat bi kat giran û zîde bena. Rênçberî zi na baskî ra bare yî kuwena ey bi xwi zi vineno. Na deyîr hîşmendîye politik Rênçber raver şîyayîşî ri yew numuneya ki rind a. Rênçber na deyîr viraştişi ra dima pey desten dewlet yenû tepîştiş. Çend meng peyberî di mendeno. Na peyber kewtiş zav zore ê şîna û pey zav kexryeno. Wexti ki hepsi di munenu semede Awrupa şîyayîşi ri qerar dano.

Rênçber semede bê dewletbîyayîşê Kurdan Serawadartişê Şex Sêidi ri zi yew selam dano. Serawedaritişo ki Şex Sêid dest pêkerdibi nemcet mendo. Rênçber portreyê halê ki kedkaran ha tedeyî virazeno. Xelasê Kurdan û kedkaran yew ca ra vîreno. Yani xelas pey mûcadele beno. Kurdan karo ki Şex Sêid dest pêkerdibi û nîmçet mendibi gere na karî biqêdîni. Hetane ki mucadelê nîbo ma nîşkenî ne heq kedeyê xwi bigiro ne zi azad bibo.

WISO WISO WIRRIS O

Wiso, Wiso, WIRRIS o, Wiso!

Ra-rey mektub biniso, Wiso

Ap mi zê tu çînêbo, WIRRISO

Ti mi xwivîr a bikse, Wiso

O hec tu qebul nêbo, WIRRISO

Wiso, Wiso, WIRRISO, Wiso

Ra-rey mektubbiniso, Wiso

Biwûn, bipers, biniso, Wiso

Tu qet nîva ez hêwşêr, Wiso

Kêneka qic Ez îrbêr, WIRRISO

Ti vêr xwi tad radra şuer, Wiso

Qil Qatirî ya verg tu buer, WIRRISO

Wiso, Wiso, WIRRISO, Wiso

Ra-rey mektubbiniso, Wiso

Biwûn, bipers, biniso, Wiso

Vêng sazî mi bîyor tu goşî, Wiso

Dezey Filît Dorêşî yo, WIRRISO

Wis ze villê zebeş o, Wiso

Zêr kot cinîyêTurkeşo, WIRRISO

Wiso, Wiso, WIRRISO, Wiso

Ra-rey mektup biniso, Wiso

Biwûn, bipers, biniso, Wiso

Tîya de Se Vano?

Rênçber Ezîz na deyîrê xwi di dayzayê babî xwi rexne keno. Kurdan hetana ewro çî texda(teda) çî nêheke diya se endone zav sistema ki ser nîjatperestanê Tirkê di awan bîya aya sistemi ra anta. Kurdan welatperweran xwi dîya nîdîya semede zûwan û kultur xwi pey na sîstem mucadelê kerda. Kurdan welatperweran, Kurdanê kî ver sistemi di ca genî û paştane sîstem ninan di zi mucadelê kerda. Kurdan ekse hetanê ewro mucadelê xwi nîresnawo netîce sebebê muhîm NO durum Kurdan xwi mîyan di yew ca nîameyîş û tuni(tani) Kurdan zi semede menfaatanê xwi vere sîstemi di ca girewtîşo. Kurdan ki ver nijadperestê Tirkan di ca genê hemkarê sîstemê.

Keyey Rênçber Ezîz wextê Şex Sêid di ra hetane ewro dest dewleti ra zav anta. Keye e na serawedaritişî ri paşt dayîbî. Kurdan hatane ewro kam wext ameyene nîzdê azadîyê ca de Kurdan mîyan di yew xayî peyda beno û Kurdan pey na xayîne vere dişmenan xwi di çik kezenc nîkenê. Rênçber pey meselaye Şex Sêid pil beno. A semedi ra bîn hîşê ey di zi xayîne Kurdan ra qexryayîş yew cayo ki hera girewto.

Tarixe keyey Ezîz, ey ra reber beno. Hîşe Ezîz pey serawedaritişê Şex Seid debena. Zanayîşe politikê ey ri Şex Seid reber beno. Na serawedaritişî ra yewna çî zi bunder beno. E zi xayîne Kurdan o. A semdi ra însûnan ki sey Rênçber welatperwerî tehemulê nînan hemkarîyê dewlet çinika. Ma eşkenî vaji ki na deyiri zi yew mesalayê hemkarêya.

Yeno vatiş ki dayzayê babî Ezîz Wis (Hec Wisif) MHP ra namzêtê Şarêdarîya Çolîg beno. MHP yew partiya ki sere nîjadpereste Tirkê di awan bîya. Timo tim vere Kurdan di vinderta. Rênçber Ezîz zi yew partiya ki Kurdan ri dişmenê kena ey di ca girotişe dayzaye xwi ra zav zerrîye ey şîkiyenu û zav qehrîyeno. A semdira na deyîr Wis ser erzeno.

“Biwun biper binisu”. Ît ya di dayzayê xwi ra vano “ti zav zanayê nîyî. Sew ti zanayê biyeni tu MHP di ca nîgirewtî. A semedi ra biney çî-mî bander bibi ti ça ra ameyî, ti kamî û nika ha kamca di ca genî pey biherqell!

Yew cayê deyîri di Wis'i ra vano “Wirris” (Oris-Rus). MHP ri çepkêr dişmenî. Rusya zi e wextan di sosyalisti bî. Ulqucî çendi ki çepkeran ra qehryenî Rusya ri ra zi hende qehryenî. Semede çepkeran ri Rusya yew dewlata erjayebî. Nimeyê Wis û Wiris piy yenî. Tîya di hem qafîya viraşta hem zi ironî kerdo. Pey yew terzo mîzahê dayzayê xwi rexne kerda. Rênçber Ezîz hem yew şexso zereteniku hemi zi yew isona ki yaran o. Rexne û mizah piya xebetneno.

“Ti mi xwi vira bîkî se o hec tu kebul nîbu.” Tîya di xwi vîre dayzayê xwi vîr ardo. Rênçber xwi welat perweru. Vano “Mi xwi vira mek”yanî esl xwi, xwi vîrra meki. Wisfûn dewê Rênçber a. Behse dewê xwi keno ki “ez û ma yew ca ra ameyî” la ti yew rayerek xelet kewtî. Pey yew zûwane mîzêhî heneke “Wis” i keno. Vatişan gurê nuştîşê na deyîr dima dayzayê e zav hêrs beno. Vano ki “Ez zi gere yew deyîr binuse û pey cewab Rênçber bidî” La nenuseno.

DILO DILO

Wisar diyen awkê Saxêr wişena dilo dilo
Kênek ha vêr derî pilasûn şuwene dilo dilo
Herê willay ti mi vîr a nêşina dilo dilo
Nêşina dilo dilo, nêşina wax dilo dilo
Feqîrey Çolîg mi vîr a nêşina dilo dilo
Nêşina dilo dilo, nêşina wax dilo dilo

Ûmnûn diyen awkê Saxêr peysena dilo dilo
Ti qeyçirey mi' r mektub nênisena dilo dilo
Dê mi ravac ti xu r' kûm' ra tersena dilo dilo

Payîz diyen awkê Saxêr zêdêna dilo dilo
Erê willay zerre mi tu r' helyena dilo dilo
Vûna: "Ez komunîst" kênek nîgena dilo dilo
Nîgena dilo dilo, nîgena wax dilo dilo

Tucarî ûmên Wisfûn turaq guretîn dilo dilo
Werrê mi bîyor hela gi ma lawîk vatîn dilo dilo
Yo mivatîn, yo mi dima yê vatîn, dilo dilo
Yê vatîn dilo dilo, yê vatîn wax dilo dilo!
Yo yê vatîn, yo yê dima mi vatîn, dilo dilo
Mi vatîn way dilo dilo, mi vatîn wax dilo dilo

Tîya de Vano Se Vano?

Dewlet, Rêncber Ezîz ri semedê huner xwi icra kerdişê ra Çewlîg teng kerdibi. Rêncber dano piro bajarunê Tirkîya ra Stembol şino. Cuyê hunere xwi no ca di devûm kerdibi. Sikiyonetim ra pey dest dewlet giraniyanê çepkeran û Kurdan ra niveradana. Na basqî û qedexê kerdiş Rêncber ser zav tesîr keno. Zerrîye ey sistemra binira serdin bena. Rêncber neheqê û basqî dewleti ra eciz beno û Almanya şîno. Walat xwi ra dur kewtişî ra pey zerretenikeyî ey tewr zav bena. Probleman komêlkî, probleman netewewî ser vîrkewtişê Çolig zi ser nîyena. Na deyîr zi o wext beste kerdibi.

Saxêr yew dewê Çewlîg a. Kî verniye na deyîrî di vîr kewtişê walat hîskenî. Tesvîre tebîate û iklimê Çewlîg pey deyîre xwi neqîş keno û dewlement keno. Kes helaki guş dano na deyir ser miyan ayrintiyân di unsuran folklorik zi kes çîman ra asene.

“Fekire Çolîg mi vîra nîşîna” Tîya di hem hesretê walat hem zi fikir û bêçare biyayîşe walate ey çî qeyde zerre yî dejnena e hîs dano. Çewlîg ewro zi en cayo ki peydimendeyê Kurdîstan ra yew ca yo. Bêkarê û veyşunê tira ewro zî safî nîbîya. Kî eşkenî vajî ki wexto ki na deyîr bestê bîya na rûji ra hetanek ewro zav çik nîbedelyayo.

Waştîye xwi ra hitab keno. Na deyîrî di heskedîşe û vîrkowtişê welatê xwi û waştîye xwi zûwanê xwi ser ano. Rêncber rehet nîdayîşe sistem ser walatê xwi ra radabi û Almanya şîyibi. Almanya di yew nefeso rexet genû la derde hesretê walatê xwi ver hî hina zav hisger beno. Walatê xwi ra dur kowtişî ra dima hesret êrd, dew û bajar yî derdanan Rêncber zedînen o. Kurdistan yew cayoki pey dest dewlet zav îhmal bîyo û bekare tim û tim tedê esta. Wext Rêncber Ezîzî ra hetane ewro zav çîy nîbedelya o. Hama zi zûwan û kultur Kurdan pey asîmîlasyon rûji ra rûj helyena. Hitabe waştîye xwi keno la bine eşqe waştî di eşqe û hesretê walat zi xwi nawiteno.

BIRAWO

Birawo, birawo, birawo, birawo!

Birawo, birawo, birawo, birawo!

Zerre cîger mi tu rîhelyawobirawo

Zerre cîger mi tu rîhelyawobirawo

Ti gi ma hetib hela bîbirawo, birawo!

Çîçekê Kuey Şerevdîn, birawo, birawo!

Wiley mi nêzûna ez hûney tu xu r' kumca vêbirawo!

Zerrêcîger mi tu rîhelayawo, birawo, birawo!

Wisardîyodarûnpelkerdawo, birawo, birawo!

Hela giraydûnxeberêmergdawo, birawo, birawo!

Wiley mi c adi zûnabiray mi kişîyawo, birawo, birawo!

Tîya de Vano Se Vano?

Ma helaqi yew çim beerz deyîran Rênçber Ezîz ma vîneni ki deyîranan xwi zavinan di tani zi bibuse tesvîre tebîate Çewlig kerda. Pey name dewan, şekilan cografikan û xususîyetan îklîman Çewlig deyîranan xwi naqışnen o. Sebebê no durum eşqe Çewlîg a ki ha zere ey da. Bingeve deyîran Rênçber Ezîz heskerdişe walat û hesrete azadîye û seyeywbînanîye ya. Mesajanan xwi pey deyîranan xwi dano.

Şexsîyetan erjaye cuye şarî ri rayer dano. Însûn mecburo ki na şexsîyetan ri wayîr vejîyo. Çûnke pey na şexsîyetan dirok awan bena.

Yeno vatiş Rênçber Ezîz na deyîr sere welatperweran eşta. Watişe merdimunan Rênçber Ezîz gûre herg mergê ra dima Rênçber zav qexrîyeno û yew muddet beveng beno.

Ma hela ki yew çim bierzi cuyê û deyîranê Rênçber Ezîz heyver(verecu) vere neheqê û zulmi di zerre yî îsyân kena û na îsyânê xwi pey vasitayê deyîrunê xwi zûwan ser ano. Komelan pey xebatê roşnvîran roşt bîyene. Rênçber qayilo ki pey deyîranê xwi rayer şare xwi roşt biko. A semedi ra roşnvîranan binan ra zi wahar vejîyeno. No dej pey na deyîr zûwanê xwi ser ardibi. Ma eşkenî vaji ki na deyîr yew girnoyak a.

ÇIRA

Ez, ti ma pîya şîn malay het

Ma malay ra pîya ders guret

Malay aqil tu sar' ra vet

Lawê m' çira, çira, çira?

Hero çira, çira, çira, çira, çira?

Ti bî faşist Zeko bira?

Hero çira çira çira?

Ti bî faşist Eko bira?

Lawê m' çira, çira çira çira?

Tu kerd astey babî xwi ra

Ma firset zaf da Tirkûno

Tirkûn guret cey Kirdûno

Yin ma tepîşt êşt hepsûno

Lawê m' çira, çira, çira?

Hero çira, çira, çira, çira?

Ti bî faşist Kazo bira?

Hero çira, çira, çira, çira?

Ti bî faşist Nazo bira?

Cehdey Stalîn ra şîrên

Guêş faşîstûn tira kirên

Guêşterê Ezîz bikirên

Şima nîkên çira çira?

Îna şîyor peynîyey ma hol nîya

Purîdên, wa dinya beşnaw veng ma

Ihû Ez' va itya d'birna

Şima nîvûn çira, çira?

Heso, Huso, Kazo, Nazo çira çira

Tu kerd astey babîyê xwi ra

Tiya de Vano Se Vano?

Rêçber komelnasîye Çewlig rind têhlîl kerdibi. Bedelîyeyîş e komalan pey bedelîyayîşe her yewe însûnan mûmkûn biyene. Ezîz pey na fikr ra hereqet keno. Bala xwi sere însûnan dano. Portreye însûnane xwi pey yew tarzo mîzahî virazeno. E zananibi ki însûn pey zor nîbedelyenî. Kes pey roştîbiyayîş, pey zanayîş û pey weşe bedelyeno.

Pey venge xwi weş û deyîrananê xwi û keyfweş xwi goştari kerdîş dano. Pey no tarzo weş ninan ki fikranen ferqliye ninan zi Ezîz goştarkerdîş ra keyfweşik beni. Ezîz tewr ferqin kesiman ra xwi dano goştarkerdîş. Berpîrsîyare komelkî xwi vira nikenno. Pey no hişmendi hereqet kerdibi.

Na deyirdi zi însûnan ki hetkare sîstem kenî Ezîz nînan deşifre kerdîş û rexne kerdîş ra zav keyf weş beno.

Lorî, lorî, mala lorî!

Lorî, lorî, miftî lorî!

Lorî, lorî, şêxim lorî!

Lorî, lorî, hecî lorî!

Mala, malay dewê ma wo

Bidîn ci fitrûn zika wo

Ço vûn kelîyê dadîyê ma wo

Lorî, lorî, mala lorî!

Esselat û wesselat

Mala gueş wen, ma îsuat!

Seat heşt id dayre do

Mîyon cemat id ho sere do

Mi wi û ya zit dî derî do

Lorî, lorî, miftî lorî!

Esseat û wesselat

Miftî guşt wen ma îsuat

Meaşê hukmat herûm keno

Helbûk pîyerun ra zêd gêno

Ti vûn qey hend zûrûn keno

Lorî, lor, şêx im lorî!

Esselat û wesselat

Şex engmin wen ma awk

Hecî şîyû Mekko û Medîna wo

Ma pîyor şî lew na destanawo

Şar raydûn a, mi xurmawo

Lorî, lorî, hecî lorî!

Şar teyîb a, mi tizbawa

Lorî, lorî, hecî lorî!

Essalat û wesselat

Hecî pê fêk tûyer pat

Hecî otobus id alizya Fat

Esselat û wesselat

Hêcî ma xwi wa kêrd rezil û riswat

Tîya de Vano Se Vano?

Rênçber Ezîz na deyîr di dîn rexne keno. Rênçber Ezîz vere komelê xwi di berpîrsîyarîye hîs keno. Na berpîrsîyarîye ey bena komelê xwi hayedarkerdiş o. Ezîz pêro cuye xwi di ninan ki semede menfaate xwi komel hewna kerdîş di xebetyene vere ninan di vindeno. Zemanî ki ha tedeyo no zeman û komel weş şinasneno. E zanayene ki komele ey pey dîn zav weş hewna kerdbi. Na şarlatanan pey deste dîn komel xwi destan di çarnayene.

Yew qisimê pîlê dînan zi ninan ra ye. Pey mendîye komel di inhawa însûnan zi pare ninan esta. Rênçber Ezîz misiyone şar hewnani ra haye kerdîş girewtbi. Şaranê xwi pey hayekerdîş di xebetîyen o. Na deyîr di pey na hawa însûnan di zav weş henek keno. Hem şar heye keno hem pey durume û poretreyan na şarlatanan dîn trajî-komik virazeno.

ŞÛNO ŞÛNO

Şûno, şûno, bira şûno

Şûno, şûno, heval şûno

Tij vecîyeya gilê kûno

Bîya teq-teqê tîfîngûno

No dem, deme delvergûn o

Bîya piç-piçê cîrûnûno

Şino, şino, bira şûno

Îdrîs şûno, Cîhad şûno

Şakîr şûno, bira şûno

Ez bermeno, şima r' vûno

Xeber ûmay xebera pîs

Cîhad' dima kişîya Îdrîs

Hevalî ma marksîst-lenînîst

Şûno, şûno, bira şûno

Ez bermeno, şima r' vûno

Şûno, şûno, keke şûno

Adir kot zerrê daykûno

Dêrd hevalûn derdo girûn o

Faşîst bî yo vecîyay texto

Heval Şakîr girot berdo

Ezîz vûno "Kurd cûmîyerd o"

Şûno, şûno, keke şûno

Şakir bira avûkatî pêşmengûn o

Şûno , şûno, keko şûno

Bira şûno, heval şûno

Ez bermeno, şima r' vûno

Az û Puex, Şabûn û Mîyalûn o

Bîyarên topun-tifîngûno

Bidên destûn pêşmergûno

Wa bigîr qesas' hevalûno

Şûno, şûno, bira şûno

Îdrîs şûno, Şakîr şûno

Ez bermeno, şima r' vûno

Pêşmergê ma gîn biwazî

Pe perûn qul' mêbî razî

Va "Şakir, Cîhad, Îdrîs ça yî"

Şûno, şûno, bira şûno

Dêrd şima , derdo girûn o

Şûno, şûno, heval şûno

Adir kot zerre daykûno

Ma gên qesas' hevalûno.

Tîya de Vano Se Vano?

Rênçber Eziz pey vîtonikanê(estanik) dapîre xwi pîl beno. Bîngeye ne vîstonikan di serewedaritişê Şêx Seîd estbî. Hişmendiî netewêyeyê Ezîz pey tîya rA dest pekena. Hela ki heştêsnewês serre beno binê hişmendîye ey xwi hünere xwi di newitene. Na deyîr zi însûnan netewêyeyêyan dima vata. Ezîz gure pey herg yew merge na şexsîyetan dima yew çilaye Çewlig hewna şina. Na deyîr zi sey girnoyak a.

Vateyo Peyîn

Ez tim vana yew însûn kam wext hewnanê xwi zûwane dayikanê xwi di bivino se û kam wext zûwanê dadîye xwi di fikirîyaye se e wext heqîme zûwane xwi beno. Na wext ma zananime ki aw însûn haqîme zûwane dayikan o.

Hûnermendan ki zûwanê şarî di eseran virazenê û xwi zûwan ane na hûnermendan cuye estbîyayîşe şarî di zav zav mûhîm e. Hûnermendanê erjajayeyan ra wayîr vejîyayîş mara kuwen o. Winasî hûnermendan ra wayir vejîyayîş hem semede unsuran şarnasî hem hete hîşmendîya komelkî di zav zav girîng e. Ma gere na hunermendan bişinasn û şinasînayîşbidi. Esaran nînan qeyd û mahafaza bîkî. No wazîfeyo herg yew kesi yo.

Însûn roşnvîrane ki sey Rêncber Ezîz'e na rayer şar roşt kenî. Rêncber Ezîz yew Însûno ki çîmanê ey kor e. La ey pey zeriye xwi dinya zav însûnan ki çîmane ninan vînena ninan ra zavin ra rind vînenno. Çunke çilaye zeriye ey zav roştta. Dinya pey zeriye xwi û vujdanê xwi vînenno. Pey no vinayîş û zanayîş zav kesi ra rebere keno. Rêncber rebere komelê xwi beno.

Çîmeyî

Karasu, Doğan, “Na Dinya’ d yo darê ma Rêncber Ezîz” Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2012

